

cente Martin, Sors, Gomis, Arriaga, Eslava, Saldoni, Monasterio, Guelbenzu, Marqués, Caltañazor, Sanz, Santesteban, y otras muchas, escritas con la autoridad y el incomparable estilo del primer crítico musical de España.

La ópera española y la música dramática en España en el siglo XIX, constituye, por tanto, una obra monumental de indispensable estudio para los amantes de nuestras glorias pátrias y una fuente permanente de consulta y de enseñanza para los músicos y aficionados.

EUSKALDUN LEYAL BAT.¹

Poesía premiada con un OBJETO DE ARTE.

I.

Indartsu zure begiyetatik
Saltatutzen da chingarka sua,
Indar gogorrez dardaratzen da
Ukabildu ta zure eskua:
Lantzaz presta ta beldur gaberik
Igarotzeko mendi goitsua.
¿Zér da gaur emen gertatzen dana?
¿Nora zuaz zu orren sutua?

¿Ez aldakizu bearra dala
Bostortzekoa zelai landetan?
Zu gabetanik belardi charra
Sortuko dala ibar aietan?
¡Eta lajarik zure echeko
Gaiñoak negar samintsuetan!...
¡Zér gertatzenda! Zérda gaur emen!
¿Nora zuaz zu modu orretan?

Zure eskuak botatutzen du
Urrun aitzurra ordoiturikan,
Artuaz ziñez bere trukadan
Lantza luze bat zorrotzurikan.
¿Itzulzen zera jaiot erriko
Jolas gozotsu ederretikan?
¡Leial tristea! ¿Zuk zer echera
Bilduko dezu gerretatikan?

Biurtu zazu begiratua
Bizkar aldera izuz beterik,
Ikusitzeko zure laztana
Lurreratua penak botarik.
¡Kupi zaitea! ¡entzun zayozu!
Ez du deseo ezer besterik:
Ez da zerutik jaisten beretzat
Zoriontasun gozoagorik.

(1) Véase pág. 112.

¡Nekazariya! ¿Zér gorroto da
Zure pechuan orla piztutzen?
¿Zér pentsamentu illunak zaitu
Naskidatu ta orla sututzen?
¿Zu joan ezkeru dana galtzea
Dala ezdezu ¡arren! ikusten?...
¡Zuaz laisterka! ez bazerade
Malko oetaz kupiratutzen.

¿Eta etzera konturatuko
Choriyak ere eske daudela,
Beren izkeran osto tartetik
Erregutuaz etzuazela?
¿Zuaz utzirik arkaitz beltzeko
Lore basoti¹ ura bezela?
¡Nekazariya! mintza zaitea
Nora zuazen su-gar orrela.

«—Atzerrikoak mugak autsi ta
Igaro dira gure lurrean,
Eta ausardiz datoz aurrera
Suarmatuak soñu gerrean;
Sorterriaren deia sartu zait
Aññ bizi eta aññ indarrean,
Sutu nai ditut etsai gaiztoak
Jaiot-erritik bota artean.

II.

¡Ara! balaren chistu biziya;
¡Ara! sutunpen tunpadakoak;
Erituaren antsi larriyak,
Laguntza eske gizarajoak.
Ikusten? ¡orra! azken agurka
Pulunpatuaz odol putzuan;

¡Ara! etsayak bikudatuka²
Landetan eta mendi goitsuan.
Erauntsi nayan gure Erriya
Lapurto eta sutzeko dana,
Nola katamotz orrolariya
Saltatuzten dan basauntzagana.
¡Ai! eskudatu gabeko izarrak
Eta aingeru gaitzik gabeak...
¡Igarotzera gure ibarrak,
Danak lirake burniz paseak!
Kupira gabe, danak segiran
Garaitzallien umill oinpean,
Nola loreak makurtzen diran
Ekaitz gogorrek zatituztean.
Oñeztatuaz echeak gero
Urruindurikan lege santuak,
Aññ gorrotoz ta aññ gaiztakiro
Lurreratu ta arrastatuak.
¡O! sorterriyen maitaerak dit
Indartu eta sutzen biyotza;
Bere oroitzak bakar bakarrik
Zabalduzen nau pechuan poza.
Eta sututzen bere pozean
Apurtutzeko etsai goitiya,
Nola austen dan arkaitz beltzean
Itsaso arro orrolariya.
Igesko dira izuz beteak
Gelditzen bada iñor zutikan,
Nola itzultzen dan basaurdea
Eiz-zakurren saunkeatitikan.
.
¡Baña menturaz egiten bada
Etsaya, gure lurraren jabe,
Milla bider ill obeago da
Ez gero bizi onrarik gabe!

(1) Silvestre.

(2) Desafiando.

III.

Neregatikan asko egindu
 Aita zar leial prestu maiteak,
 Zor aundi bat det irozotzeko¹
 Onoretsuen azken urteak.
 Baña biyotza naiz penak bota
 Jaiot-echea onla uzteak;
 Gaitzik gabeko aingeruchoak
 Negar malkotan ikusitzeak;
 Jolas gozoak, ordu legunak,
 Choriyen deyak oroituzteak....
 ¡Ez da egite miraritsua
 Fedea piztu eta sutzeak,
 Zeña ordaintzen duen mugetan
 Dicha labur bat irabazteak!...
 Ez dakit pozak edo damuak
 Nere begiyak malkoz beteak
 Illuntzen dira, arrats beltzean
 Nola izarrak diran gordeak.
 Ugeraldiya² ekaitz gaiztora
 Golpez bezela saltatuzteak;
 Aize bultzadak bere bidean
 Arbol igarra zatituzteak;
 Nere burua naskidatzen du
 Jaiot-erriko mugak austeak,

Baña albotik lagunduko nau
 Jaunak gordetzen nere usteak.
 ¡Ama nere! ez egiñ negar
 Eskatzen dizu zure semeak,
 Barrenkoi antsi triste orrekin
 Negartzen dira zar ta umeak.
 ¡Ama! ez esan arren, aur abek
 Sarri dirala aita gabeak;
 ¡Ama ez galdu esperantzikan!
 ¡Ez geyagotu atsekabeak!...
 ¡Aita! musutzen laja nazazu
 Mancha gabeko urdiñ illeak;
 Azken laztan bat eman bear dit
 Nere betiko ongigilleak.
 ¡Estutú aita! biyotz berean!
 ¡Atozte aur ta anai nereak;
 Atozte nere pechu larrira
 Zorionaren ekartzalleak.
 ¡Onla!... bai, ongi arrimatuak!
 ¡Berriz!... ¡geiago!... nere jabeak!
 ¡Estutú!... ¡berriz!... eziñ nezake
 Abek dirade azken tristeak.
 Abek dirade gozoz beterik
 Gero aztutzen diran nekeak,
 Beren besoak zabaldutzean
 Libertadea eta pakeak.

VICTORIANO IRAOLA.

(1) Sostener.

(2) Calma.